

Stormfloden omskabte Maltrup Vænge til en sø

Under den kraftige nordenstorm 1.-2. november 2006 steg vandstanden i de indre danske farvande i løbet af ca. tolv timer fra normalt niveau til rekordhøjde, dvs. op til to meter. Flere steder udviklede situationen sig livstruende, og redningsaktioner måtte sættes i gang.

Denne stormflod er gået over i meteorologiens historiebøger som ekstrem, og den voldte omfattende ødelæggelser med dæmningsbrud og store oversvømmelser. Det samlede antal erstatningssager efter stormens hærgen oversteg 3000.

På plussiden tæller genskabelsen af Maltrup Vænge som en sø.

Da stormen var på sit højeste, brød Saksøbing Fjords opstuede vandmasser ind i Maltrup Vænge og oversvømmede de lavtliggende engarealer, der ellers var skærmet mod fjorden af en dæmning. Hele arealet på i alt 14 hektar blev fyldt med vand.

Da størsteparten af engene var kommunalt ejet, havde det ikke den store hast med at få det ud igen. De kommunale arealer var bortforpagtet

Kontorchef Svend Alstrup (f. 1901) var Finansministeriets repræsentant 1940-57 i Statens Landvindingsudvalg. Han opfattede det som sin opgave at protestere mod de mest urentable projekter, der blev givet statsstøtte til. Maltrup Vænge var et af dem. Foto: Hedeselskabet.

til institutionen Saxenhøj, der afgrænsede engene med kvæg.

Søen fik lov at ligge, mens kommunalreformen blev gennemført. Ejerskabet til både Maltrup Vænge og institutionen Saxenhøj overgik til den nye Guldborgsund Kommune, som først i foråret 2008 tog søens fremtid på dagsordenen. Engene var stadig oversvømmet, og i den lavvandede sø havde der allerede udviklet sig et rigt fugleliv.

På dette tidspunkt havde kommunen netop sendt et udkast til sin naturpolitik ud i høring, og et af målene var etablering af flere vådområder.

Politisk var man udmærket klar over, at godkendelse af den nye sø ville være en nem og billig måde at oprette 14 hektar nyt vådområde på. Den eneste udgift ville være bortfaldet af Saxenhøjs forpagtningsafgift på 20.000 kr. årligt.

Sagen skulle gennem social- og sundhedsudvalget, som administrerede institutionen Saxenhøj, ejendomsudvalget, der skulle vinke farvel til engene og forpagtningsafgiften, og endelig i udvalget for teknik og miljø som ansvarlig for kommunens vådområder og lovliggørelse af søen efter naturbeskyttelsesloven.

Trods den snirklede vej gled sagen både hurtigt og gnidningsfrit gennem den kommunale administration. "Fugleparadiset i Maltrup Vænge" blev bevaret – som Lolland-Falsters Folketidende havde forudsagt allerede i marts samme år.

Store betænkeligheder

Helt anderledes kaotisk havde sagen udviklet sig 60 år tidligere, da Maribo Amts Pleje- og Arbejdsanstalt (Saxenhøjs forgænger) insisterede på at få Maltrup Vænge afvandet med økonomisk støtte fra staten.

Trods dyb skepsis i Statens Landvindingsudvalg gik man i 1943 med til

Maltrup Vænge

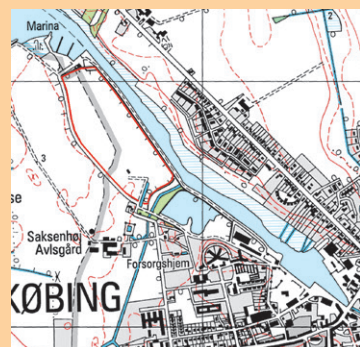
Fjordarm, halvanden kilometer nordvest for Saksøbing, der blev inddæmmet i begyndelsen af 1900-tallet. Forsøgt kultiveret med statsstøtte 1944-1950, men mislykkedes trods voldsom budgetoverskridelse.

Stormflod i november 2006 oversvømmede de inddæmmede engarealer, der er kommunalt ejet. Fra 2008 anerkendt som to permanente søer på henholdsvis tolv (rød ramme) og to hektar. Adskilt fra Saksøbing Fjord af gang- og cykelsti.

Kortene er fra 1889, 1942 og 1996.

Guldborgsund Kommune.

Koordinater: 6076598, 668567.

Sakskøbing Fjord strækker sit smalle løb over fem kilometer fra Smålandsfarvandet og ind til selve byen. Fjorden udgør et væsentligt rekreativt område for folk i området. Foto: 17. august 2012.

et projekt, som skulle koste 40.000 kr. (851.320 kr. i 2012-værdi), men endte med en markant sorteper til både amt og stat. De samlede udgifter var løbet op i 236.791 kr. (4,2 mio. kr. i 2012-værdi) ved regnskabets afslutning i 1950. I sammenlignelige priser var der tale om en rekordhøj overskridelse på 493 procent.

Det værste var, at projektet alligevel ikke nyttede noget.

Fra første færd nærede fagfolkene i Statens Landvindingsudvalg stor skepsis til det projekt, som arbejdsanstaltens direktion havde bedt om støtte til i henhold til landvindingsloven. Imidlertid havde direktionen sat alle sejl til, da to udvalgsmedlemmer fra landvindingsudvalget kom på besigtigelse 2. marts 1943, og det gjorde udslaget.

På vegne af arbejdsanstalten deltog selveste stiftsamtmænd, mens Sakskøbings borgmester var mødt op for at varetage byens interesser. Så var der en sognerådsformand, et amtsrådsmedlem, tre repræsentanter for Grundforbedringsudvalget for Maribo Amtsrådsreds samt landinspektørerne Peder Chr. Dyekjær (1908-1990) og Søren Jungersen (1889-1981) fra Maribo. De to sidstnævnte havde udarbejdet projektet for arbejdsanstalten.

Hele dette massive opbud af indflydelsesrige herrer skulle sikre, at staten gav maksimal økonomisk støtte til at sikre Maltrup Vænge mod fjordens hyppige oversvømmelser. Overslagsprisen for projektets 21 hektar lød på 40.000 kr. (851.320 kr. i 2012-værdi).

Projektet gik ud på at sikre engene mod højvandsoversvømmelser ved at inddæmme området mod nord med en spunsvæg og mod øst med en dæmning. I stedet for den eksisterende bro skulle der bygges en lavvandssluse, hvorefter hele engområdet kunne udgrøftes og drænes.

Repræsentanterne for landvindingsudvalget gav udtryk for deres "meget store betænkelighed" ved projektet. Man sagde ligeud, at det næppe ville være pengene værd. Tværtimod måtte det forventes, at det frodige enggræs ville forsvinde, når der ikke længere forekom hyppige oversvømmelser med saltvand. Et mindre areal på 3-4 hektar ville direkte komme til at henligge "som en ferskvandssump uden værdi".

Imidlertid var direktionen for Maribo Amts Pleje- og Arbejdsanstalt ikke sådan at bide skeer med. Man var stærkt interesseret i at få noget ud af engene, og man henstillede, at det blev undersøgt, hvad en effektiv høj-

vandsbeskyttelse med dæmning mod fjorden og pumpeanlæg ville koste.

Sådan blev det.

Kontorchefen siger fra

Efter landvindingsloven kunne der maksimalt ydes en statsstøtte på to tredjedele (66 pct.) af projektpriisen, men den sidste tredjedel, som lodsejerne selv skulle udrede, måtte ikke overskride den ekstra dyrkningsværdi, som projektet forventes at skabe. I modsat fald ville projektet jo give underskud for lodsejerne.

Da Grundforbedringsudvalget for Maribo Amtsrådsreds afgav sin udtalelse om det reviderede projekt i september, var den præget af betydelig usikkerhed. I skrivelsen stod der, at det "måske ville være tvivlsomt", om projektet kunne øge værdien af dyrkningen så meget, at der ville være dækning for en tredjedel af udgifterne. På den anden side havde amtsrådet allerede givet sin tilslutning til arbejdsanstaltens ønske om en gennemførelse, så Grundforbedringsudvalget mente alligevel at måtte anbefale det.

Derefter sendte Statens Landvindingsudvalg projektforslaget til høring blandt sine udvalgsmedlemmer i efteråret 1943. Uden kommentarer tiltrådte de bevillingen, bortset fra et enkelt medlem. Til gengæld gav han projektet det glatte lag.

Kontorchef Svend Alstrup repræsenterede Finansministeriets interesser i Statens Landvindingsudvalg, og han var meget opmærksom på misbrug af de statslige støttemidler:

"Selv det rare lollandske Grundforbedringsudvalg viger tilbage for at erklære indtjeningssevnen lig med eller større end en tredjedel. Udvalget har imidlertid det moralske mod, men oplyser, at dræning er medtaget under projektet [ifølge landvindingsloven kunne der generelt ikke gives støtte til dræning; det skulle søges efter Grundforbedringsloven, men den gav kun 50 procent, forf.].

(...) Da det drejer sig om en offentlig institution, bør der vel vises ekstra forsigtighed for ikke at yde uberettigede tilskud, idet Landvindingsudvalget efter min mening i et sådant tilfælde vil stå meget svagt

overfor eventuel kritik, som ikke alene kan ventes fremsat af Hovedrevisoratet. For at være på den sikre side mener jeg, at dræningsarbejdet i dette tilfælde bør udgå af sagen, og landvindingsudvalgets tilbud begrænses til et tilskud til den øvrige del af arbejdet.”

Debatten fortsatte i foråret 1944 mellem kontorchef Alstrup og de øvrige medlemmer af landvindingsudvalget, og den blev ikke mindre uforsonlig, da landinspektør Jungersen i april fremlagde et stærkt revideret budget, der forhøjede prisen for projektet til 90.000 kr. (1,9 mio. kr. i 2012-værdi). I samme åndedrag anmodede Jungersen om en forhøjelse af statens tilskud fra 60 til 66 procent.

Men der trak Landbrugsministeriet grænsen. Maribo Amts Pleje- og Arbejdsanstalt kunne få 60 procent og i øvrigt indbetale de resterende 40 procent som egen andel kontant ved arbejdets begyndelse.

To dage før juleaften 1944 fik arbejdsanstalten grønt lys for at gennemføre sit projekt for inddigning og afvanding af Maltrup Vænge. Overslagssummen var nu oppe på 93.800 kr. (2 mio. kr. i 2012-værdi), statsstilskuddet 60 procent, lodsejerandelen 40 procent kontant, arealet 30 hektar og forventet fuldførelse 31. december 1945.

Men besværlighederne var først lige begyndt.

Diger på dyndbund

Et år senere var projektet kørt uhjælpeligt fast, og landvindingsudvalget måtte atter sende to repræsentanter på besigtigelse 6. november 1945.

Situationens alvor understregedes af, at også denne gang mødte både stiftsamtmænd og borgmesteren op sammen med amtsvejnspektøren, stadsingeniøren og de to projekterende landinspektører Dyekjær og Jungersen fra Maribo.

Knap to måneder før projektet skulle stå færdigt, havde det vist sig “umuligt at holde det under opførelse værende dige oppe i projekteret højde”.

Diget i det søndre område var lagt helt ud til den asfalterede sti langs

fjorden, da arbejdsanstalten havde ønsket om at få så meget jord inddiget som muligt. Resultatet blev imidlertid, at efterhånden som diget blev bygget op, løftede stien sig 10 centimeter, mens asfaltbelægningen slog revner på langs. Vægten af fyldet i diget pressede simpelthen stien i vejret. Den tilsynsførende havde ikke turdet tage ansvaret for at bygge videre, da han frygtede, at fyldmaterialerne ville vælte ud i fjordens sejlløb. Diget måtte derfor flyttes seks meter længere ind fra stien.

Landvindingsudvalget havde forlangt, at der blev foretaget boreprøver i digelinjen for at belyse problemets omfang. Prøverne afslørede, at den faste bund lå i en dybde af ned til seks meter. Man havde også noteret sig, at terrænet “gynger i almindelighed stærkt, når man hopper på det”.

Efterfølgende havde man også flyttet en anden digestrækning væk fra vandløbet gennem engene, hvorefter det var blev opført til fuld højde (2,25 meter + overhøjde), men da bunden også der var blød, havde diget allerede sat sig, så det nu lå i en højde af 1,5-2 meter. Den tilsynsførende frygtede, at diget ville synke endnu mere, hvis man atter førte det op til 2,25 meter i højden, så han henstillede, at man måtte nøjes med en digehøjde på 1,75 meter.

Den tilsynsførende gjorde gældende, at et dige på 1,75 meter ville være helt i orden, da den højeste vandstand i fjorden i de seneste 50 år havde været 1,60 meter over det normale. Han mente også, at “det ikke ville blive betragtet som så stor en ulykke, hvis vandet en sjælden gang kunne gå ind, da en sådan oversvømmelse sikkert kun kunne indtræffe, efter at afgrøderne er af jorden”.

Det ræsonnement var landvindingsudvalget ikke enig i. Med en digehøjde på 1,75 meter og et højvande på 1,60 meter ville der uvægerligt ske oversvømmelser, og hvis man nøjedes med de 1,75 meter, måtte man se i øjnene, at småsætninger i fyldjorden straks ville bringe diget ned i en sådan højde, at der også ville ske oversvømmelser ved mere almindelige højvande. Man ønskede at foreslå, at

diget i hver fald blev ført op til 2,0 meter i højden.

Og så var der pengene.

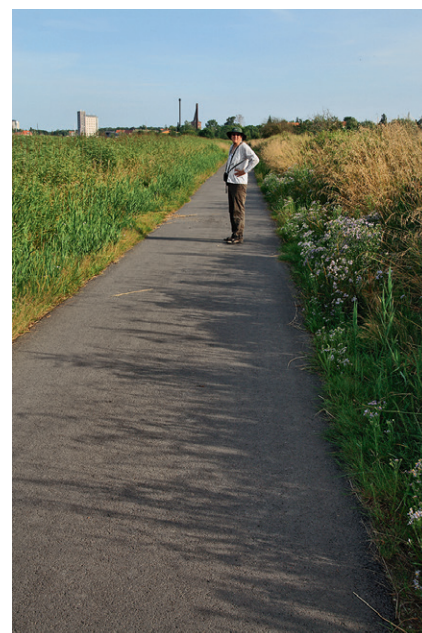
Der var anvendt ganske meget mere fyldjord end kalkuleret, og det havde også kostet at flytte den omtalte strækning af diget. De projekterende landinspektører anslog, at der skulle 30.000 kr. (619.024 kr. i 2012-værdi) mere på bordet, mens den tilsynsførende gik helt op til 50.000 kr. (1,03 mio. kr. i 2012-værdi) – oveni i overslagssummen på de 93.800 kr. (2 mio. kr. i 2012-værdi). Desuden ønskede direktionen for arbejdsanstalten, at staten forhøjede sin støtteandel fra 60 til 66,6 procent.

Men heller ikke det var nok.

Dyreste projekt nogensinde

I august 1946 fik direktionen for Maribo Amts Pleje- og Arbejdsanstalt tilsagn om den ønskede budgetforhøjelse til 140.000 kr. (2,9 mio. kr. i 2012-værdi), men man fik afslag på en forhøjelse af tilskudsprocenten. Og i samme brev gjorde Landbrugsministeriet det klart, at man forventede arbejdsanstaltens 40 procent af an-

Den asfalterede sti mellem fjorden og Maltrup Vænge fører fra byen og ud til den lille lystbådehavn umiddelbart nord for den nye sø. Det famøse dige, der truede med at styrte ud i sejlløbet, ses til højre, mens fjorden ligger skjult bag høje tagrør til venstre. Foto: 17. august 2012.

Maltrup Vænge består i dag af to søer, der ligger på hver sin side af en lille bæk med udløb i fjorden. Den nordlige sø på tolv hektar ses på billedet, hvor får og geder fra institutionen Saxenhøj afgræsser engarealerne. Den lille sydlige sø på to hektar er meget svær at overskue på grund af kraftig plantevækst og rørskov langs bredden. Foto: 31. august 2013.

lægssummen indbetalt kontant. Man udbad sig et klart svar på, om direktionen ønskede arbejdet fuldført på de betingelser.

Direktionen svarede to dage senere, at det gjorde man.

Forud for dette tilbud havde der været en heftigt debat internt i landvindingsudvalget. Igen var det kontorchef Svend Alstrup fra Finansministeriet, der gjorde knuder. Her er hans bemærkninger fra 3. marts 1946 til den voldsomme budgetforhøjelse:

“Det er store ting, at vi i det hele taget har givet noget som helst tilsagn i denne sag. At vi senere har forhøjet både tilskudsprocent og bevilling er overdådigt og vist på den yderste grænse af det tilladelige. Når man nu vil hæve tilskudsprocenten og bevilling forøget helt ud i det blå for at opnå en dårlig og upålidelig forbedring af et areal i offentlig eje beklager jeg at måtte protestere så kraftigt som muligt.”

Men Alstrup stod alene med sin protest. Arbejdsanstalten fik sin bud-

getforhøjelse, men dog ikke de ekstra procenter.

Tolv måneder senere var den gal igen. Den tilsynsførende måtte med beklagelse anmode om endnu en budgetforhøjelse, og denne gang med hele 70.000 kr. (1,4 mio. kr. i 2012-værdi). Det betød, at nu ville overslagssummen nå helt op på 210.000 kr. (4,2 mio. kr. i 2012-værdi).

Kontorchef Alstrup kastede håndklædet i ringen, da han fik forhøjelsen til udtalelse:

“Har for længst opgivet at følge denne sag. Tiltræder imidlertid indstillingen under den ene forudsætning, at det vil være dyrere at gå imod forhøjelsen end at gå med til den”.

Da regnskabet for inddæmning og afvanding af Maltrup Vænge kunne afsluttes i 1950, udgjorde den endelige pris 236.791 kr. (4,2 mio. kr. i 2012-værdi).

Med en budgetoverskridelse på knap 500 procent indtager journal-

sag nr. 548 en suveræn førsteplads blandt de – utilsigtet – dyreste af Statens Landvindingsudvalgs 1700 statsstøttede projekter fra perioden 1940 til 1970.

Meget andet end græsning til køer, får og geder kom der aldrig ud af den store investering, før stormfloden i november 2006 satte engene under vand. Da fik borgerne i Sakskøbing endelig en smule valuta igen i skikkelse af en smuk sø.

KILDER

Foersom, Peter: “Fugleparadis i Maltrup Vænge bevares”. Lolland-Falsters Folketidende, 26. marts 2008.

Forfatterens besøg på lokaliteten, 17. august 2012 og 31. august 2013.

Social- og Sundhedsudvalget, j.nr. 5667041. Mødereferat 26-03-2008. Guldborgsund Kommune.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 548. Rigsarkivet.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet ved Saxenhøj, søer lige N. for, så brug dette link: www.dofbasen.dk.

Herunder ses en oversigt over de 91 fuglearter, som er registreret fra **Saxenhøj, søer lige N. for**, pr. 1. oktober 2013. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Lille Lappedykker	(4/10)	Stor Skallesluger	(2/9)	Stormmåge	(21/226)	Gulbug	(2/3)
Toppet Lappedykker	(6/17)	Rørhøg	(6/6)	Sølvmåge	(25/358)	Gærdesanger	(2/3)
Gråstrubet Lappedykker	(14/31)	Spurvehøg	(1/1)	Svartbag	(5/5)	Tornsanger	(4/12)
Sorthalset Lappedykker	(2/3)	Musvåge	(5/5)	Rovterne	(1/2)	Havesanger	(3/4)
Skarv	(25/167)	Tårnfalk	(2/2)	Fjordterne	(12/34)	Munk	(4/4)
Fiskehejre	(14/30)	Fasan	(1/1)	Ringdue	(9/30)	Gransanger	(10/18)
Knopsvane	(8/18)	Grønbenet Rørhøne	(7/25)	Tyrkerdue	(4/23)	Løvsanger	(5/13)
Blisgås	(2/4)	Blishøne	(34/425)	Gøg	(10/11)	Blåmejse	(2/3)
Grågås	(40/654)	Strandskade	(32/170)	Mursejler	(3/11)	Musvit	(2/2)
Nilgås	(1/2)	Klyde	(5/12)	Sanglærke	(4/11)	Husskade	(1/2)
Gravand	(14/68)	Lille Præstekrave	(6/12)	Landsvale	(11/195)	Allike	(16/222)
Pibeand	(12/291)	Stor Præstekrave	(11/27)	Bysvale	(5/37)	Råge	(21/452)
Knarand	(2/2)	Vibe	(18/143)	Gul Vipstjert	(1/1)	Sortkrage	(2/3)
Krikand	(10/67)	Temmincksryle	(1/1)	Hvid Vipstjert	(16/52)	Gråkrage	(6/21)
Gråand	(57/1214)	Almindelig Ryle	(1/6)	Gærdesmutte	(3/3)	Stær	(8/136)
Spidsand	(1/8)	Brushane	(5/33)	Jernspurv	(2/2)	Gråspurv	(1/2)
Skeand	(14/37)	Dobbeltbekkasin	(5/20)	Rødhals	(1/1)	Skovspurv	(2/7)
Taffeland	(38/3823)	Storspove	(1/3)	Nattergal	(1/1)	Bogfinke	(1/1)
Troldand	(54/12816)	Rødben	(18/36)	Bynkfugl	(2/2)	Grønirisk	(3/12)
Bjergand	(10/145)	Hvidklire	(9/22)	Stenpikker	(1/1)	Stillits	(11/62)
Hvinand	(4/33)	Tinksmed	(2/8)	Solsort	(9/23)	Tornirisk	(7/41)
Lille Skallesluger	(4/21)	Mudderklire	(17/47)	Kærsanger	(1/2)	Gulspurv	(3/6)
		Hættemåge	(38/816)	Rørsanger	(8/13)	Rørspurv	(7/12)

Plantelivet i Maltrup Skov

TBU 36/2: Maltrup Skov

Blandet skov på både sandet og leret bund. Løvskovspartierne på muldbund opbygges af bøg, stilkeg, ask, ahorn og avnbøg; i den frodige bundvegetation indgår foruden almindelige muldbundsarter desmerurt, guldnælde, gul anemone, drue-

munke, hulrodet lærkespore og skovpadderok.

Et stort sandet område er bevokset med gyvel; i dette område ligger en grusgrav, hvori der bl.a. vokser vårbrandbæger.

Langs Sakskøbing Fjord afsluttes skoven af en lav skrænt med

slåen, poppel, hassel, skælrod (under poppel og hassel), hulkravet kodriver, vedbendbladet ærenpris og lundrapgræs. Neden for skrænten ligger enge, som har karakter af ferskvandsenge med meget engkabbeleje; derefter kommer en zone domineret af alm. kvik og længere ude et

krybhvene-bælte; yderst står rørsump af tagrør og strandkogleaks. I dette område vokser desuden festgræs, skovløg og rosetvandstjerne.

I skovparten Maltrup Vænge vokser kærsvinemælk.

Kilder: Gravesen 1982.